Vaderschapskennis, nr. 8 – September 2022

versie 28-09-2022

Connect2Fathers –> Fathers4Fathers – Daddycation – Betrokken vaders Kennisbank 'vaderschap'

1

© Bob de Raadt
Freelance Contextueel Maatschappelijk Werker – Methodisch Ouderbegeleider – lid Connect2Grow > Connect2Fathers – Auteur/boekenrecensent – Assistent onderzoek bij de afd. Verloskunde-Gynaecologie Erasmus MC Sophia – VaderGids - ROTTERDAM.
www.bobderaadt.nl
www.bobderaadt.nl/vaderschap.php (interviews & boekrecensies)
www.bobderaadt.nl/connect2fathers.php (Rotterdams project 'vaderschap')
www.bobderaadt.nl/socialeverloskunde.php (kwetsbare zwangeren/risicofactoren)
www.bobderaadt.nl/vaderschapskennis.php (magazine vaderschap & ontwikkelingen)
www.bobderaadt.nl/ouderschapchristelijkgeloof.php>Daddycation/betrok. vaderschap
www.bobderaadt.nl/vaderkrachtcentraal.php

@ bobderaadt@live.nl
Ook op: LinkedIn – Instagram – op YouTube:
https://www.youtube.com/channel/UC1Xmtq06KlofGRFNGlqNakQ -
https://youtu.be/y9WX_gspePw

*** Correspondenten: Wim de Jong, Johan de Gruyter**

[1] Rembrandt – schilderij 'De verloren zoon'.

Vaderschapskennis nr. 8; september 2022

Inhoudsopgave:

- Agenda (pag. 2)
- Publicaties (pag. 2)
- Berichten: (pag. 3 - waaronder: boekrecensie (first version): **Steegers, E.A.P., Geluk-Bleumink, A. (2022)** ***Vóórdat je zwanger wordt. Wat vrouwen en mannen moeten weten.*** **Antwerpen-Apeldoorn: Garant.**
- Interview met Maurice, vader van drie kinderen: een dochter en twee zonen, een tweeling, waarvan Vic is overleden op de dag van zijn geboorte, als hij bij een zwangerschapsperiode van 24 weken en 2 dagen te vroeg geboren wordt. Levi wordt 11 weken te vroeg geboren. Maurice vertelt openhartig over deze hectische periode. Zie ook op: www.bobderaadt.nl/vaderschap.php (pag. 11)
- Recensie *'Broos'* door Bob de Raadt; https://www.vakbladvroeg.nl/band-met-overleden-kind-blijft-levenslang/ (pag. 17)
- Boekrecensie: *De kracht van gehechtheid,* geschreven door Heller, D.P. (2019) – pag. 18.
- Bijlage 1: New publications, uit de nieuwsbrief van SIRG-FCAR, sept. 2022 (pag. 20).
- Bijlage 2: Boekrecensie van '*Traumasporen'* – prof. dr. Bessel van der Kolk (pag.24).

Agenda:

- **14-09-2022** – 2e workshop-bijeenkomst van het ZonMWproject 'C-4PO' ('Children and (future) Parents, supported by Prediction and Professionals in Prevention, to improve Opportunity')
- **20-10-2022** - **Project: Making big data meaningful for a promising start – ZonMW** – www.zonmw.nl > Kansen voor kinderen met betekenisvol datagebruik.
- **14-12-2022** - https://www.ouderscentraal.nl/congres-goed-contact-met-prille-ouders/ **Congres 'Goed contact met prille ouders'.**

Publicaties:

- Boekrecensie: 'Herstel van gezonde gehechtheid'; in: Vakblad Sociaal Werk, nr. 1, jan. 2022; van het boek van: Heller, D.P. (2019) *De kracht van gehechtheid – Het innerlijke vermogen ontwikkelen om diepgaande en bestendige relaties aan te gaan* - Eeserveen: Uitgeverij Mens! (288 pp., €24,50).
- https://youtu.be/y9WX_gspePw: video's m.b.t. vaderschap
- *'VaderKracht Centraal' nr. 4, augustusnummer;* christelijk geïnspireerd vadermagazine; vindplaats: www.bobderaadt.nl/vaderkrachtcentraal.php
- *Interview met Maurice:* vroeggeboorte van een tweeling, 2 zonen, waarvan 1 zoon overlijdt. Vindplaats: www.bobderaadt.nl/vaderschap.php
- *'Stilstaan bij trauma'* – Vivian Broughton (recensie; vindplaats: www.bobderaadt.nl/contextuelehulpverlening.php).
- https://www.cgmv.nl/blog/pensioen-exit-gaan-inside-zijn Publicatiedatum: 14 september 2022.

- Raadt, B. de (2022) *'Ode aan het vaderschap'. Verslag van het symposium 'Ode aan het vaderschap' dat in juni plaatsvond en bespiegelingen over het vaderschap* – in: *Magazine Kinderverpleegkunde*; nr. 2, jg. 28, sept.; pag. 16-18. ISSN 1387-0405.
- Raadt, B. de (2022) boekrecensie *'Broos'* – geschreven door Nette Falkenburg[2] in: *Magazine Kinderverpleegkunde*; nr. 2, jg. 28, sept.; pag. 34. ISSN 1387-0405.
- Laura Jansma (2022) 'Een inhaalslag is nodig om de vaders écht te betrekken'-interview met verloskundige David Borman; in: *Nataal*, Magazine voor pre- en postnatale zorgverlening; editie 54 – jg. 14, pag. 6-9.[3],[4]
- Sampaio de Carvalho, F. & B. de Raadt (2022) *Geboortezorg in een multiculturele context;* in *Vakblad Vroeg*, herfstnummer, pag. 38-39.[5]

Berichten:

- Vakblad VROEG jubileum-editie, zomer 2022; met o.a. het artikel: Nederland en België kennen een grote verscheidenheid aan culturen. Dat vraagt ruimte en begrip voor eigen gebruiken en taalproblemen. Dit geldt eens te meer bij een moeizaam verlopende zwangerschap of geboorte.
  ** Fernanda Sampaio de Carvalho en Bob de Raadt >* Sampaio de Carvalho, F. & B. de Raadt (2022) *Geboortezorg in een multiculturele context;* in *Vakblad Vroeg*, herfstnummer, pag. 38-39.

Dit artikel heeft de volgende referenties:

- ✓ Buijten (2021) *Relatiegerichte zorg* – Bussum: Uitg. Coutinho.
- ✓ Falkenburg, J. (2021) *Unveiling fragile spirituality*, proefschrift – Amsterdam.
- ✓ Jessurun, N.; R. Warring (2018) *Verschillen omarmen; transcultureel systemisch werken* – Bussum: Uig. Coutinho.
- ✓ Roseboom, T. (2022) *Gelijk goed beginnen; succesvol bouwen aan de basis voor gezonde generaties* – Utrecht: De Tijdstroom.
- ✓ Ramlal-Orie, S., B. de Raadt, A. Rahman (2021) Omgaan met wanhoop, in: *Vakblad Vroeg,* winter, nr.: 4 : 30-32.
- ✓ Raadt, B. de (2022) Pendelen als methodisch handelen; casus 'sociale verloskunde'; in: *Magazine Kinderverpleegkunde* – 28ste jaargang, april; nr. 1; p.20-21.
- ✓ Raadt, B. de, H. de Mönnink (2021) *Psychosociale stressreductie. Het generalistisch specialisme van sociaal werkers; in: Vakblad Sociaal Werk nr.5:22-25.*
- ✓ Sampaio de Carvalho, F. (2015) Transculturele aspecten, hoofdstuk 33 in Handboek Psychiatrie en Zwangerschap, Amsterdam: Uitgeverij Boom.
- ✓ Steegers, E.A.P., A.J.M. Waelput, PH.T.M. Peeters (2021) *Sociale verloskunde. Het noodzakelijke samenspel tussen kwetsbare moeder, medische zorg en sociaal domein* – Houten: Uitg. BSvL.
- ✓ www.bobderaadt.nl/socialeverloskunde.php

- Week van de Opvoeding, van 3 t/m 9 oktober 2022

[2] Eerder verschenen in Nieuwsbrief Vakblad Vroeg. Vindplaats: https://www.vakbladvroeg.nl/band-met-overleden-kind-blijft-levenslang/. Recensie geschreven door Bob de Raadt. Overgenomen in deze nieuwsbrief, elders in *'Vaderschapskennis'.*

[3] Verwijst naar www.vadercursus.nl en www.pharos.nl/vaderschap

[4] Citaat: "Help de vader om zijn rol te kunnen pakken door hem actief te betrekken bij de zorg. Dat kan op vele manieren, maar reik hem praktische handvatten aan voor wat hij kan doen".

[5] Vindplaats: www.bobderaadt.nl/socialeverloskunde.php

- *Magazine Kinderverpleegkunde*; nr. 2, jg. 28, sept. 2022 besteedt in dit nummer in een aantal artikelen aandacht aan het thema 'vaderschap'.
  - Naast het artikel 'Ode aan het vaderschap' (door Bob de Raadt, pag. 16-18) bevat het Magazine Kinderverpleegkunde een artikel van Robin van Tilburg:
  - *Vaderbetrokkenheid vergroten*, waarin hij pleit voor een grotere rol voor zorgprofessionals om vaders meer bij de zorg te betrekken. Benut het 'papa-potentieel' (pag. 14-15). Verwijst naar www.vaderzoektverlof.nl - www.platformvaderschap.nl – www.vadermagazine.nl – www.vadercursus.nl – www.welcometomankind.nl
  - Het derde artikel [6] is: *Actieve participatie vaders* geschreven door Sylvia Obermann, Nicole van Veenendaal en Marijn Vermeulen [7] (waar zijn trouwens de mannelijke auteurs? De vader-auteurs? Waar is hun actieve participatie bij dit artikel?). Stelling: actieve participatie van vaders in de neonatale zorg leidt tot minder mentale klachten en tot verbetering van de hechting [8]. Artikel meldt dat op 1 maart 2022 de 'neoPARTNER-studie, ouders als partners in de zorg voor hun pasgeboren kind; neoPARTNERS & vaders' van start is gegaan in het OLVG, te Amsterdam. Care4Neo[9] is betrokken bij dit project. Dertien ziekenhuizen doen mee aan dit onderzoek. 'Ouders bij visite' wordt ook wel 'Family Centered Rounds' genoemd en is een onderdeel van het zorgconcept 'Family Integrated Care' (FICare).
  Dit artikel geeft een aantal referenties:
  - https://familyinitiative.org.uk/neonatalfathers [10]
  - https://doi.org/10.1016/j.jnn.2018.08.007 (over de vader-baby-band en over de coparenting van vader en moeder)
  - https://doi:10.1097/ANC.0000000000000665 over vaderbetrokkenheid op de ICN, overtuigingen en vertrouwen.
  - https://doi:10.1097/ANC0000000000000503 over 'vader-stress' tijdens verblijf op NICU-afdeling.
  - Vaders merken op dat zij het 'spannend' hebben gevonden op de Neonatologie, dat het 'zwaar' is en dat 'zij er gewoon willen zijn' op de afdeling. Het contact met verpleegkundigen op de neonatologie-afdeling is van groot belang: vaders zelfvertrouwen geven, betrekken bij de zorg, wegwijs maken, maatwerk geven, stressreductie beogen, kennis delen m.b.t. hun kind. Prettig dat *Magazine Kinderverpleegkunde* op deze manier aandacht heeft besteed aan het themadossier 'vaderschap' en vaderbetrokkenheid wil vergroten! Erg boeiend en waardevol.

- https://www.vakbladvroeg.nl/stress-tijdens-de-zwangerschap-blokkade-voor-natuurlijke-bevalling/

---

[6] Eerder gepubliceerd in *Kleine Maatjes van Care4Neo, nr. 1, mei 2022.*
[7] In het Erasmus MC Sophia, afd. Neonatologie/NICU/ICN wordt met ouders samengewerkt tijdens de SamenZorg-visites en kunnen de ouders terecht bij 'Ouders-voor-ouders', een wekelijkse mogelijkheid om met andere ouders bijeen te komen en ervaringen te delen.
[8] Om deze stelling te bevestigen, wijs ik op de interviews met vaders, zoals die te vinden zijn op www.bobderaadt.nl/vaderschap.php. Interviews van/met vaders die vertellen over het genieten van het buidelen met hun kind. Die vertellen over de rollercoaster, die zij meegemaakt hebben en hoe zij zich staande hebben gehouden in deze hectische periode (postpartum, op de afdeling neonatologie).
[9] Care4Neo heeft als doel ouders van couveusekinderen een steuntje in de rug te geven. D.m.v. informatievoorziening, belangenbehartiging en lotgenotencontacten.
[10] In 2015 gestart; eerst voor ouders; later kwam er een specifieke werkgroep die zich op vaders – op de neonatologie-afdeling - richtte: '.The International Neonatal Fathers Working Group'. Artikel vermeldt de conclusies.

- Stiefvaders, gescheiden vaders, mannen die nog vader moesten worden: 'We begrepen elkaar meteen' | Mijn Gids | AD.nl

In de serie *Daddy Issues* leggen we het moderne vaderschap onder de loep. Hoe gelijkwaardig zijn beide ouders in onze moederschapscultuur? Deze week Sebastiaan en Jeroen, die aansluiting missen met andere vaders.
Stiefvaders, gescheiden vaders, mannen die nog vader moesten worden: 'We begrepen elkaar meteen'. Artikel van Esther Elligens **02-09-22, 08:00.**
* Herkenbaar verhaal waar veel vaders zich in kunnen herkennen. Mooi dat het AD (Algemeen Dagblad) aandacht besteedt aan dit soort 'Daddy Issues'.

* Lezen
Een mooie inkijk in de Vadervuur-training in het Algemeen Dagblad: Stiefvaders, gescheiden vaders, mannen die nog vader moesten worden: 'We begrepen elkaar meteen' Sebastiaan vertelt waarom hij meedeed aan Vadervuur en wat het hem bracht. Eén ding: we zitten dus niet de hele avond rond het vuur in het bos, dat doen we alleen aan het eind van de avond ;-) [11]

- **Ouders en aanstaande ouders gezocht!**

  Ben jij ouder van een kind tussen de 0 en 3 jaar?
  Of verwacht jij binnenkort een kindje?
  En leef je voor jouw gevoel in stressvolle of kwetsbare omstandigheden?

  Of ben jij zorgverlener en werk je met (aanstaande) ouders die leven in stressvolle of kwetsbare omstandigheden?

  Voor een onderzoek van het Erasmus MC zijn we op zoek naar jouw mening! Door het delen van jouw mening kan je andere toekomstige ouders helpen.

  Meer weten?
  Lees de bijgevoegde informatiebrief (zie afbeelding) of stuur mij een e-mail (l.hidding@erasmusmc.nl)

  Ben je ouder en wil je mee doen? Geef je dan op via deze link:
  https://lnkd.in/ebkvCFZF

  Mijke Lambregtse-van den Berg
  Astrid Kamperman
  Sanna Koet
  Lilian Weeren
  Lisan Hidding

- **https://www.eo.nl/artikel/ontdek-de-webserie-medische-handen-aan-de-couveuse**
  Een roze wolk na de geboorte van jouw kindje? Voor deze ouders is daar helaas geen sprake van. Hun baby's werden (veel) te vroeg geboren, waardoor ze maandenlang tussen hoop en vrees leefden. In het tv-programma 'Handen aan de

[11] Bron: weekbrief van Jeroen de Jong > Vurige Vrijdag, d.d. 09-09-2022. @: info@praktijkvader.nl www.praktijkvader.nl

couveuse' volgen we verschillende ouders met een kindje op de afdeling Neonatologie. Benieuwd naar de gezinnen? In een aantal artikelen op deze website leer je ze beter kennen.

- Handen aan de Couveuse is een EO-serie. Anne-Mar Zwart volgt voor deze serie een aantal ouders bij wie de roze wolk ver te zoeken is. Hun baby is veel te vroeg geboren of ernstig ziek en ligt daarom op de IC Neonatologie van het Erasmus MC Sophia Kinderziekenhuis. Op deze afdeling staat een groot team van gepassioneerde zorgprofessionals de meest premature baby's en hun ouders bij in een medisch en emotioneel zware periode. Er zijn maar weinig afdelingen in een ziekenhuis waar zoveel verschillende medisch deskundigen en andere ziekenhuismedewerkers betrokken zijn bij één patiëntje. Zij zijn dag en nacht bezig met de monitoring, verzorging en toekomst van de prematuur geboren of ernstig zieke baby. Anne-Mar ziet hoe de ouders zich staande houden. En hoe ze toch hoop weten te putten uit in deze onzekere periode. In Handen aan de Couveuse zien we de zeer aangrijpende verhalen over angst, veerkracht, hoop en onvoorwaardelijke liefde voor je kindje. Niet alleen zien we pasgeboren baby's en hun ouders. Ook zijn in de serie kinderen te zien die te vroeg geboren waren, maar nu al wat ouder zijn. Zij komen regelmatig in het Sophia Kinderziekenhuis op controle. Zo wordt de ontwikkeling van deze groep patiëntjes door de jaren heen goed in de gaten gehouden.
- Fernanda Sampaio de Carvalho

  "Als mensen iets heel heftigs meemaken, duurt het altijd even voordat ze daar woorden aan kunnen geven." Fernanda Sampaio de Carvalho is psycholoog op de afdeling Neonatologie; een afdeling waar ouders tussen hoop en wanhoop leven. Ze helpt haar patiënten in het omgaan met chaos en paniek én bij het vinden van woorden om moeilijke gebeurtenissen te beschrijven. Zie ook: https://www.npostart.nl/medische-handen-aan-de-couveuse/31-01-2024/VPWON_1344168
- Sinno Simons

  Ook collega-neonatoloog Sinno Simons stapt elke dag met een goed gevoel het ziekenhuis in. "We werken met veel mensen samen om mooie dingen te doen." De neonatoloog is trots op zijn werk: "Ik ben ook maar gewoon een jongen uit Limburg die geneeskunde is gaan studeren. Het is hartstikke leuk dan je dit dan op zo'n plek mag doen." Zie ook: https://www.npostart.nl/medische-handen-aan-de-couveuse/31-01-2024/VPWON_1344164
- Hans Duvekot

  Hans Duvekot werkt al jarenlang in de verloskunde. "Wij zijn vaak degene die een kindje als eerste in de handen hebben. Dat realiseer ik mij eigenlijk niet meer, maar ik heb inmiddels duizenden kinderen als eerste in handen gehad. Dat is heel bijzonder." Ondanks zijn jarenlange ervaring blijft elke keizersnede en elke bevalling voor hem speciaal: "Het nieuwe leven is prachtig." Zie ook: https://www.npostart.nl/medische-handen-aan-de-couveuse/31-01-2024/VPWON_1344166

- **Aanbevolen:**

  Steegers, E.A.P., Waelput, A.J.M., & Peeters, P.T.M.,(2021) *Sociale verloskunde Het noodzakelijke samenspel tussen kwetsbare moeder, medische zorg en sociaal domein.* Houten: Uitg. Bohn Stafleu Van Loghum. **Het samenspel met de biologische vader is net zo belangrijk; zeker voor de foetus en in het belang van het komende kind!**

- ***Boekrecensie (first version):***

  Steegers, E.A.P., Geluk-Bleumink, A. (2022) ***Vóórdat je zwanger wordt. Wat***

vrouwen en mannen moeten weten. **Antwerpen-Apeldoorn: Garant. (128 pag.;**

€29,99).

"Kinderen krijgen is een van de mooiste gebeurtenissen in het leven. Daar het beste voor zorgen begint bij het allereerste begin. Dat begint al 'Vóórdat je zwanger wordt". Dat is de belangrijkste boodschap van dit boek en dat wordt vaak weinig beseft in de partnerrelatie. Bewustwording van belangrijke voorwaarden voor en tijdens de conceptie, daartoe nodigt dit boek uit. "Wat vrouwen en mannen moeten weten" staat op de voorpagina. Wat mij betreft, had dat geïllustreerd mogen worden met een afbeelding van een vrouw én een man, zoals op pag. 3.

De auteurs voeren een pleidooi voor actieve, sensitieve preconceptiezorg: "de zorg voor je kindje vóór de zwangerschap, vóór de bevruchting", met bewuste inzet van vader en moeder.

Steegers en Geluk geven duidelijke informatie over gezonde en ongezonde leefstijlpatronen (roken, drugsgebruik, alcoholgebruiken, gevaarlijke werkomstandigheden). Over gezond zwanger worden, dan wel moeite(n) om zwanger te raken. Dat kan een rol bij de vrouw spelen (de kwaliteit van eicellen, leefstijlfactoren) of bij de man (kwaliteit van het sperma, leefstijlaspecten). Ook andere factoren kunnen een rol spelen: pijn bij het vrijen, impotentie, gewicht (BMI), onregelmatige menstruatiecyclus, medicijngebruik etc.

De schrijvers brengen een scala van onderwerpen naar voren:

- het belang van preconceptiezorg,
- de eerste weken van de zwangerschap: "een wonderlijk proces",
- de organisatie van de verloskundige zorg,

- hoe de vrouwelijke en de mannelijke geslachtsorganen werken,
- erfelijke eigenschappen doorgeven aan je kinderen (lengte, organen, chromosomen),
- erfelijkheidsonderzoek (DNA-onderzoek, bij chromosoomafwijkingen)
- vruchtbaarheidsaspecten (of vruchtbaarheidsstoornissen),
- oorzaken bij vrouwen en bij mannen als zwangerschap uitblijft (endometriose, verklevingen, SOA's, stress, zaadverzwakkers),
- mogelijke behandelingen (TESE, IVF),
- 'anders' zwanger worden (IVF, ICSI),
- leefstijlfenomenen (alcohol, drugs, roken, lachgas, voeding),
- gewichtsaspecten (BMI, te laag, te veel),
- voeding - het belang van gezond eten, gezonde voeding,
- de invloed van infecties (soa's, HIV, COVID-19),
- zwanger worden met een ziekte of een aandoening (bloedarmoede, thalassemie, psychiatrische problemen),
- invloed geneesmiddelen,
- zwangerschapscontroles en –onderzoeken,
- waar ga je bevallen? (maak een bevallingsplan),
- 30-plus-ouderschap,
- tweeling- of meerlingzwangerschap,
- de impact van vroeggeboorte,
- effecten van de vorige zwangerschap (keizersnede, zwangerschapsvergiftiging, babysterfte, miskraam, psychosociale problematiek, COVID-19).

Een enorme lijst van medische onderwerpen, relationele thema's, omgevingsinvloeden, individuele en interrelationele houdingsaspecten. Indringend pleidooi om als je zwanger wilt worden, te zorgen voor een goede voorbereiding: gezonde fysieke conditie, positieve communicatie tussen man en vrouw over de kinderwens, bewustwording en verantwoordelijkheidsgevoel om het kind een goede start te geven, open houding van vader en moeder naar huisarts, verloskundige en andere zorgverleners als zwanger raken moeizaam is. Daartoe geeft '*Vóórdat je zwanger wordt*' veel nuttige informatie: uitgebreid, gedegen, deskundig, specifiek, gedetailleerd en leerzaam (ook voor de professional).

Bijzonder aan het boek zijn de vele illustraties, de overzichtelijke indeling, de vele tips en adviezen, aandacht voor zowel de Nederlandse situatie als de Belgisch-Vlaamse aspecten en de prettige leesbaarheid (vaktaal is secundair beschreven).

Kortom: een waardevol boek voor vrouwen/a.s. moeders en mannen/ a.s. vaders en ook voor professionele zorgverleners. Een geslaagd boek om de relevantie van een goede voorbereiding op een zwangerschap te benadrukken, door vaders en door moeders, SAMEN !! Niet over één nacht ijs gaan als partners! Vóórdat je zwanger wordt: op weg naar een adequate preconceptiezorg: want moeders én vaders én komende kinderen doen ertoe! [12]

Bob de Raadt, Freelance contextueel maatschappelijk werker, assistent onderzoek Erasmus MC, gastdocent Erasmus MC Academie, boekenrecensent/schrijver, vader & vadercoach, pastorale counseling, lid Connect2Grow/Connect2Fathers.
www.bobderaadt.nl - bobderaadt@live.nl - https://youtu.be/y9WX_gspePw

- https://familyfactory.nu/gezin-in-scheiding/
  Ieder jaar maken 70.000 kinderen mee dat hun ouders uit elkaar gaan. Dat is ingrijpend en de schade is vaak groot. Natuurlijk wil je er als vader of moeder dan zijn voor je kind. Maar hoe doe je dat als je eigen leven op z'n kop staat? De Family Factory verzamelde de verhalen, geleerde lessen en praktische tips van honderden andere ouders. Luister Podcasts, lees portretten én het Inspiratieboekje Gezin in Scheiding.

- **Mediawijs opvoeden,** Magazine, eenmalige uitgave van jongerenwerkorganisatie The Mall Gorinchem. T.b.v. opvoeders, docenten, en (zorg)professionals, om hen meer inzicht te bieden in de online leefwereld van kinderen en tieners en handvatten te geven om ze wijs te laten opgroeien met internet, sociale media en gamen.

Bron: www.mall/gorinchem.nl/mediawijsopvoeden i.s.m. de Gemeente Gorinchem en Youth for Christ.
Dit magazine bevat veel informatie:
- www.youtube.com/mallgorinchem met de videoclip 'Ik hou het 100', om jongeren te helpen om grenzen tussen echt en nep te onderscheiden. Thema's: zelfbeeld, identiteit, nepnieuws en online imago.
– Ouderlijk toezicht op gamsoles: ondersteunende app's van Microsoft, Sony en

[12] https://www.kansrijkestartnl.nl/actueel/nieuws/2022/08/29/interview-eric-steegers: boeiend interview, goede toelichting op het boek 'Voordat je zwanger wordt. Wat vrouwen en mannen moeten weten.'

Nintendo: Google Family for parents
– www.mediawijsheid.nl/mediadiamant : de 'schijf van 5' voor mediaopvoeding: thema's: plezier, veiligheid, balans, inhoud, samen.
Plezier – geniet van de mogelijkheden
Veilig – voorkom risico's
Samen – begeleid je kind
Inhoud – weet welke media geschikt zijn
Balans – momenten met en zonder
– www.internetchallenges.nl van leuke tot levensgevaarlijke challenges, uitdagingen, 'spelletjes'. Interview met stichting T.I.M. (Tegen Internet Misstanden; na de tragische 'challenge-dood' van de 16-jarige Tim)
– www.meidenmallgorinchem.nl, met verhalen, blogs en projecten
– over sexting en schrijnende gevolgen (depressiviteit, suïcidale gedachten, sociale isolatie/terugtrekgedrag)
– 20 (gespreks)vragen over de digitale wereld:
* Hoe was het vandaag op sociale media?
* Heb je weleens ruzie online? Waardoor komt dat?
* In welke spel ben je het beste?
- over schermtijd, voorbeeldgedrag, schermvrije zones, offline activiteiten doen!
– Generatie Z: altijd online!
– Contact: www.mallgorinchem.nl [13]

- **https://www.ouderscentraal.nl/bijna-de-helft-ex-partners-houdt-hand-op-de-knip/**
  Schrijnend onderzoek. Bij een derde van de samengestelde gezinnen betaalt de ouder samen met de nieuwe partner de kosten van de kinderen volledig. De nieuwe partner draagt, bij 'oudere' samengestelde gezinnen, vaker bij aan deze kosten en men regelt de financiële zaken vaker in onderling overleg. Maar 44% van de ex-partner betaalt niet mee aan de kosten van het eigen kind. In onderling overleg heeft 33% wel nieuwe financiële regelingen en zorgtaken geregeld. Bij 31% zijn de financiën met tussenkomst van een derde persoon (mediator, advocaat, rechter) vastgesteld. Naarmate de scheiding langer geleden (> 5 jaar) heeft plaatsgevonden, zijn financiële zaken beter geregeld.

- **"Waarom huilen baby's?"**
  "In Israël is een apparaat ontwikkeld dat vertelt waarom een baby huilt. Het apparaat vertelt ouders of je baby huilt omdat hij pijn heeft, honger heeft of moe is. Het systeem leert het gedragspatroon van je kleintje herkennen. Met een klipje bevestig je het op bijvoorbeeld de box of wieg en via je telefoon kun je alles – zowel informatie als beeld - van je baby volgen. Het systeem wordt op dit moment getest in Amerika en Israël". [14]

- **Boek: Lars Anderson – Sterke vaders – Hoe overleef ik het vaderschap; Uitg. Prometheus (2011), ISBN9789044617450, 224 pag.**

[13] https://www.eo.nl/artikel/the-mall-lanceert-gratis-magazine-mediawijs-opvoeden - https://www.destadgorinchem.nl/lokaal/maatschappelijk/837461/the-mall-lanceert-gratis-magazine-mediawijs-opvoeden
[14] Bron: Israël Aktueel - Christenen voor Israël; sept. 2022, jg. 38, nr. 354, pag. 9.

"Ineens ben je vader. Voor veel mannen is vaderschap iets wat ze overkomt. Geen wonder, alles in onze samenleving is gericht op een zorgende moeder en een werkende vader. Het wordt je als man verdraaid moeilijk gemaakt onderdeel te zijn van de zwangerschap en bevalling.
In Sterke vaders lees je het persoonlijke, taboedoorbrekende verhaal van een jonge vader die betrokken zijn spruit wil verwelkomen, maar van alle kanten wordt tegengewerkt. Feiten en handige tips vullen de vaak hilarische verhalen aan. Van conceptiedrift tot zorgzombie, niets blijft onbesproken.
Sterke vaders is voor mannen die meer willen zijn dan een restproduct van het fenomeen zwangerschap. En voor elke vader die het vaderschap bewust wil beleven.

Lars Anderson is journalist voor onder meer Vrij Nederland en Dagblad de Pers. Hij doceert journalistiek aan de Universiteit van Amsterdam en is gespreksleider voor diverse politieke en culturele opdrachtgevers in Nederland en België."[15]

- **Ik ontving de nieuwsbrief, september-editie van 'the Special Interest Research Group on Father-Child Attachment and Relationships (SIRG-FCAR) of the Society for Emotions and Attachment Studies (SEAS).** Geeft ook een overzicht van "recently published articles on father-child relationships".
  Zie bijlage 1 in deze editie van *Vaderschapskennis'*. [16]

- **SIRG-FCAR verwijst in deze nieuwsbrief naar het artikel van** Sofia Cardenas en collega's: Fathers matter from the start: The role of expectant fathers in child development. Vindplaats:
  https://srcd.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/cdep.12436 [17]
  Auteurs: Sofia I. Cardenas,Alyssa R. Morris,Narcis Marshall,Elizabeth C. Aviv,Magdalena Martínez García,Pia Sellery,Darby E. Saxbe
  First published: 14 December 2021.

&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&

Interview met Maurice [18]:

Maurice
Vader van 3 kinderen. Een dochter van 4 jaar genaamd Vienna en een tweeling, Vic en Levi. Vic is met 24 weken en 2 dagen te vroeg geboren en tevens op dezelfde dag overleden. 5 weken later,

[15] https://www.bol.com/nl/nl/p/sterke-vaders/1001004010934935/

[16] Correspondentie-adres SIRG-FCAR : Audrey-Ann Deneault <audreyann.deneault@ucalgary.ca>

[17] Abstract

Extensive research has established that fathers' engagement in parenting benefits children, but few studies have described how fathers contribute to child development even before birth. In this article, we consider both direct and indirect pathways through which expectant fathers shape child development during the prenatal period. Regarding direct pathways, we review work on expectant fathers' contributions to child development through **genetic** and **epigenetic processes**, as well as **neuroendocrine mechanisms**. Regarding indirect pathways, we outline ways in which expectant fathers indirectly influence child development through the **couple relationship**. In so doing, we seek to provide a foundation from which to formulate future lines of inquiry on the role of expectant fathers in child development. This research can inform clinical interventions and policies geared toward improving the early caregiving environment and child development.

[18] Ook te vinden op: www.bobderaadt.nl/vaderschap.php

met 29 weken en 2 dagen, werd Levi 11 weken te vroeg geboren. Levi is inmiddels 2 jaar (niet gecorrigeerd) en hij maakt het goed.

Vragenlijst

Hoe was het voor jou om vader te worden (eigen verwachtingen; betekenis voor jouzelf, vanuit jouw eigen 'vaderbeeld'; "wat voor vader wil je zijn?"). Ook tijdens de zwangerschap van de tweeling?

Ik vind het heel erg bijzonder om vader te zijn. Ik wil graag een lieve, betrokken en zorgzame vader zijn voor mijn kinderen.

Tijdens de zwangerschap van de tweeling was ik met name heel erg bezig met hoe gaan we dit allemaal regelen straks. Vooral in praktische, maar ook in zorgzame zin. Moeten we verhuizen, hebben we een grotere auto nodig en hoe verzorgen we twee jonge baby's tegelijk i.c.m. een peuter. Veel vragen die op me afkwamen tijdens de zwangerschap van de tweeling. Helaas zorgen om niets, want het heeft niet zo mogen zijn na het overlijden van Vic.

Hoe heb je voorbereid (boek gelezen? Via Google? praten met andere vaders, …….. ????)

Toen ik voor het eerst vader werd heb ik me goed voorbereid, althans dat dacht ik. In werkelijkheid kun je eigenlijk helemaal geen voorstelling maken hoe het is om vader te zijn. Ik had diverse boeken gelezen, waaronder "help ik heb mijn vrouw zwanger gemaakt" en veel gegoogled. Verder had ik diverse bevallingen op TV bekeken en ben ik naar informatieavonden geweest (bevalhotel in het ziekenhuis, borstvoedingscursus en mijn vrouw ondersteund tijdens zo'n heerlijke pufcursus). Ik heb ook gesproken met vrienden die al vader waren. Maar tijdens de bevalling telt maar 1 ding voor de man: er zijn voor je vrouw, no matter what!

Hebben jullie het onderling (als vader en moeder) er vaak over gehad: vaderschap/moederschap/ouderschap? Wat was de betekenis daarvan voor jullie!

Ja, voordat we kinderen hadden hebben we het regelmatig met elkaar over gehad. Je probeert je een voorstelling te maken hoe het is om een gezin te hebben. We hadden ook wel ideeën hoe we onze kinderen wilden opvoeden, gelukkig zaten we daar wel grotendeels op dezelfde lijn.

Van wie heb jij een goed voorbeeld gekregen als 'papa'?

Mijn vader is goudeerlijk, betrouwbaar en liefdevol voor ons geweest. Hij heeft er altijd voor gezorgd dat ik als kind een goede en stabiele basis had. Hij staat altijd voor mij klaar, gaf advies en wijze raad tijdens mijn weg naar volwassenheid. Hij is een echte rots in de branding voor het gezin geweest.

- Hoe was voor jou de overgang van 'nog-geen-vader' naar all-in vaderschap?

Ik vond dat een hele grote verandering. Eerst waren we nog met zijn tweetjes en konden we gaan en staan waar we wilden. Na de komst van de kinderen is dat wel even anders. Dit betekent dat je altijd eerst onderling of met een oppas het e.e.a. eerst moet regelen voordat je het huis kunt verlaten. Al snel wen je daar aan en vind ik het geweldig om de kostbare tijd met de kinderen door te brengen.

- Hoe heb jij je vaderschap verder ontwikkeld na de geboorte van de tweeling, zeker in hun specifieke (medische) situatie? Door welke ervaringen? Door welke gesprekken? Door welke gedachten?

De vroeggeboorte en het overlijden van Vic heeft een enorme impact op mij gehad. Ik had heel veel verdriet en was bezig met overleven terwijl mijn vrouw nog zwanger was van Levi.
Na de geboorte en het overlijden van Vic kon ik eigenlijk in het begin geen vader zijn voor Vienna en Levi. Ik leefde tussen hoop en vrees in en ik was bezig met het verwerken van mijn verdriet. Ik leefde zowat in het ziekenhuis en na de geboorte van Levi was ik continu druk bezig om voor hem te zorgen en me zorgen over hem te maken (met een prematuur naar huis gaan is toch anders dan met een op tijd geboren baby). Ik heb heel veel wetenschappelijke artikelen gelezen over vroeggeboortes en de mogelijke gevolgen op latere leeftijd. Het eerste jaar was een enorme rollercoaster. Ik denk dat ik pas 6 a 7 maanden na thuiskomst mij pas echt steeds meer vader begon te voelen, nadat ook de slaapproblemen van Levi over waren. Verder ontwikkelde Levi zich conform de normale curve waardoor ik ook steeds meer vertrouwen in hem kreeg.

- Wat betekent voor jou het overlijden van Vic? Hoe was voor jou de rouwdienst/-plechtigheid? Welke plek heeft hij nu in jouw/jullie leven?

Intens verdriet wat niet met een pen te beschrijven valt. Dagelijks denk ik aan Vic en aan de traumatische gebeurtenis.
Ondanks de coronamaatregelen en de medische situatie van mijn vrouw hebben we een waardig afscheid kunnen nemen van Vic. Het begon in het ziekenhuis waarbij we met een klein en hecht gezelschap een laatste eerbetoon aan Vic hebben achtergelaten. Helaas moest mijn vrouw – omdat ze nog zwanger was van Levi - achterblijven in het ziekenhuis en ben ik met Vic naar het crematorium gereden. Mijn vrouw heeft vanuit het ziekenhuis kunnen videobellen en op deze wijze de uitvaart kunnen bijwonen. Het was ontzettend verdrietig en triest dat we het op deze manier moesten doen, maar er was geen andere mogelijkheid.
Een schrale troost is – doordat Vic & Levi een eeneiige tweeling zijn – ik wel kan zien hoe Vic er nagenoeg had uitgezien dankzij Levi. Mede daardoor leeft Vic ook een beetje voort in Levi.

- Hoe omschrijf jij nu jouw vaderschap?

Druk, hectisch, leuk, humor en liefdevol. Gelukkig gaat het psychisch/mentaal ook goed met me waardoor het ook niet in de weg zit om een zo'n goed mogelijke vader te kunnen zijn. Althans dat tracht ik 😊. Ik vind het hartstikke fijn om samen met de kinderen te zijn. Ik kan er intens van genieten en soms heb je ook even me-time nodig. Dan denk ik vaak aan hoe het zou zijn geweest als ook Vic er nog zou zijn. Dat zou wel echt heel speciaal geweest zijn.

- Wat betekent 'buidelen' voor jou? Hoe heb je dat ervaren?

Ik heb buidelen als een van de allerbelangrijkste activiteiten gezien na de geboorte van Levi. Ondanks de vroeggeboorte hebben we met het buidelen onze lichaamswarmte gegeven. Je zag ook direct dat het effect had op zijn hartslag, ademhaling en lagere aantal saturatie- en hartdipjes. Het was ook heel fijn om Levi lekker tegen je aan te houden en er op deze manier voor hem te zijn. We hebben iedere dag wel meerdere uren met hem gebuideld.

- Hebben jullie een taakverdeling gemaakt als ouders (als moeder, als vader)?

Tijdens de ziekenhuisopname van Levi was mijn vrouw overdag bij Levi en ik einde middag (gelukkig was mijn werkgever heel flexibel) & avonden. Het is heel intens en vermoeiend om gedurende 3 maanden zo te leven. Zeker als er thuis ook nog een peuter rondloopt. Uiteindelijk doe je dat gewoon maar en besef je pas vaak later hoeveel impact zoiets heeft gehad.

Verder hebben we als gezin een eerlijke taakverdeling gemaakt. We hebben allebei een baan en zorgen samen voor de kinderen. We nemen allebei ouderschapsverlof op en dit voelt voor ons echt heel fijn dat we het zo eerlijk kunnen verdelen. En we vinden het ook heel leuk om ouderschapsverlof te hebben zodat je tijd kan doorbrengen met de kinderen.

- Hebben jullie hulp in kunnen schakelen vanuit jullie familienetwerk?

Ja, gelukkig wel. Zowel in praktische als in emotionele zin. Onze ouders en mijn zus/zwager hebben extra op Vienna gepast toen wij veel tijd doorbrachten in het ziekenhuis. Daarnaast heb ik veel contact gehad met mijn ouders en beste vriend om gevoelens en emoties te delen. Dit heeft mij wel echt enorm geholpen om er over te praten.

- Kwam vaderschap in de knel te zitten? (ervaringen op de afdeling neonatologie; bejegening/omgang met ouders vanuit de afdeling, door werk o.i.d.)

Na de vroeggeboorte en het overlijden van Vic was mijn vrouw nog zwanger van Levi. We moesten halsoverkop naar het Erasmus ziekenhuis. Hier heb ik denk ik 2 a 3 weken fulltime in het ziekenhuis doorgebracht zonder mijn dochter Vienna te hebben gezien. Ik durfde het ziekenhuis niet te verlaten omdat ik mijn vrouw niet alleen wilde achterlaten. Daarnaast kon ieder moment de bevalling beginnen en dan zou ik niet in de buurt zijn. Die angst, het verdriet van Vic en niet herenigd zijn als gezin was de meest zware periode uit mijn leven.
Daarnaast was het in het begin ook niet mogelijk dat onze dochter op bezoek kwam vanwege de coronamaatregelen. Later werd dit gelukkig nog wel iets versoepeld, maar was bij lange niet voldoende voor de situatie waarin we zaten. Hier heb ik het nog wel moeilijk mee als ik aan deze tijd terug denk.

Na de geboorte van Levi mochten we gelukkig redelijk snel verhuizen van het Erasmus Sophia naar het Amphia in Breda. Hierdoor hoefden we minder te reizen en hadden we de beschikking over een privé kamer. Dit gaf ons en met name Levi veel rust.

De zorgen voor Levi en het verdriet om Vic maakten dat mijn vaderschap richting Vienna ook in de knel kwam te zitten. Iedere dag waren we bij Levi en konden we niet altijd de aandacht geven aan Vienna die ze destijds nodig had.

Verder zaten ook de zorgen voor en het zorgen maken over Levi in het begin mij in de weg om een goede vader te zijn. Ik was erg gestresst in die periode. Levi sliep in het begin ook heel erg slecht waardoor we ook niet aan rust toekwamen om een beetje te herstellen. Gelukkig toen Levi een half jaar was ging het slapen veel beter, mede ook door een slaaptraining. Hierdoor kon ik ook weer wat tot rust komen.

- Welke afspraken heb jij gemaakt/kunnen maken met jouw werkgever t.a.v. afwezigheid en verlof? (in coronatijd!)

Gelukkig heb ik hele goede afspraken kunnen maken met mijn werkgever. Na de bevalling en overlijden van Vic heb ik me een aantal weken ziek gemeld. Na 4 weken ben ik weer op therapeutische basis begonnen met werken. Vervolgens werd Levi een week later geboren en heb ik een week bevallingsverlof kunnen opnemen. Daarna heb ik met mijn manager kunnen afspreken om halve dagen te werken zodat ik begin middag naar Levi en mijn vrouw kon gaan. Verder ging ik ook iedere avond naar Levi na het eten tot een uurtje of 23u. Dat was echt een vermoeiende periode. Bij thuiskomst van Levi heb ik 4 weken verlof op kunnen nemen. Dat was ook wel echt nodig, want thuiskomst met een prematuur is wel heel anders dan met een op tijd geboren baby.

- Wat betekenen de kinderen voor jou?

Mijn kinderen zijn het allerbelangrijkste. Ze zijn mijn allesie 😊

- Benoem jouw sterke kanten als vader.

Geduldig, liefdevol & begripvol. Ik sta altijd voor ze klaar.

- Hoe kijk je terug op onze gesprekken? Wat heeft dat jou (jullie) opgeleverd?

Ik kijk met een heel goed gevoel terug naar onze gesprekken, maar ook met de gesprekken met Ted (psycholoog). Jullie hebben ons echt geholpen om door deze zware en moeilijke periode heen te komen. Dit gaf ons ontzettend veel steun in de meest donkere dagen van ons leven. Het gaf ons het moment om te reflecteren, emoties te tonen en het verdriet te delen. Mede door jullie steun en hulp hebben we ons door deze periode kunnen heen slaan.

- Heb je een advies voor andere (aanstaande) vaders?

Ik zou graag een advies willen meegeven aan (aanstaande) vaders van een prematuur: heb vertrouwen in je kind. Stop met zorgen maken, want met zorgen maken bereik je niks. Je houdt van je kind, wel of geen prematuur. Je houdt ervan zoals hij of zij is.

- Wat geeft jou steun/veerkracht?

Muziek, vrienden & familie die voor je klaar staan. De liefde van de kinderen. Als Vienna of Levi een knuffel of een kusje geeft, wat is er mooier dan dat 😊

- Hoe is het verder gegaan nadat jullie uit het Sophia zijn gegaan? De periode in het Amphia (met rooming-in), en later thuis (Pluspunten? Knelpunten?)

We waren blij dat we na een week over mochten naar het vernieuwde Amphia ziekenhuis. We hadden daar de beschikking over een privékamer, inclusief badkamer. Dit was een enorme verademing t.o.v. de ruimte in het Erasmus waarbij je weinig privacy hebt op de neonatalogie afdeling. Het gaf echt ontzettend veel rust dat we enkel met Levi op de kamer zaten. Na 11 weken mochten we op 27 september 2021 weer eindelijk naar huis. Ik vond het heel gek dat we Levi mochten ophalen en mee naar huis mochten nemen. We waren die dag ook redelijk nerveus, maar gelukkig ging het goed. Het was wel echt wennen de eerste periode. Het viel niet altijd mee om met een prematuur naar huis toe te gaan. Je bent voorzichtig en je wil zoveel mogelijk prikkels vermijden. Dit was niet altijd mogelijk i.c.m. onze drukke en aanwezige dochter. Het slapen viel ook niet mee. Levi kon enkel op ons slapen (waarschijnlijk vanwege het vele buidelen) of in de kinderwagen. Ik heb daardoor de eerste maanden ontzettend veel kilometers afgelegd met de kinderwagen. Uiteindelijk hebben we na een half jaar een slaapcoach ingeschakeld omdat we er helemaal doorheen zaten. Na 2 weken training ging het slapen een stuk beter. Ik voelde dat ik daarna pas een beetje op adem kon komen. Iedereen werd ook vrolijker en het voelde alsof we vanaf dat moment ook echt een gezin konden zijn.

Het gaat gelukkig goed met Levi. Hij is nu 2 jaar en ontwikkelt zich tot een vrolijk deugnietje. Vooralsnog lijkt het er op dat hij niets heeft over gehouden aan de vroeggeboorte, al kun je dat nooit met zekerheid te stellen. Gelukkig kunnen we ook prima praten over Vic samen en met de kinderen. Voor nu wordt ons leven niet meer gedomineerd door zorgen, maar door genieten.

Op de NICU, dag van de geboorte van Levi. Eerste keer buidelen.

17-7-2022

In het Amphia Ziekenhuis te Breda. Levi is hier 2,5 week oud.

04-8-2020

Eindelijk naar huis na ruim 10 weken!

27-9-2020

Fotoshoot, 2 weken na thuiskomst.
Levi samen met de handjes van Vic op de foto..

11-10-2020

Levi 1 jaar

17-7-2021

Levi 2 jaar

17-7-2022

&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&

Recensie 'Broos' door Bob de Raadt

'Broos' is een dun boekje met een indringende, medemenselijke wijsheid. Centraal staat de verbondenheid met een overleden kind en het feit dat die verbinding blijft. Het boekje vertelt de verhalen van kinderen die geleefd hebben en overleden zijn. Verhalen die een bijzondere betekenis houden voor hun families en vaak ook voor de zorgverleners.

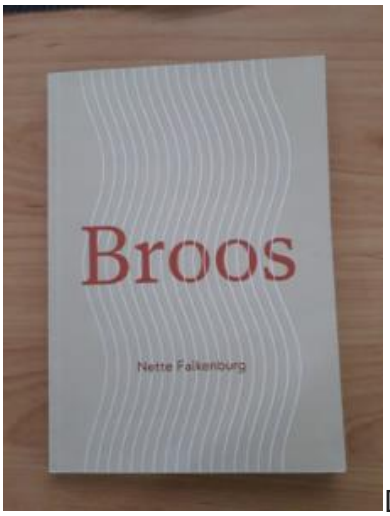

De auteur, Nette Falkenburg heeft vanuit haar praktijkervaring als Geestelijk Verzorger in het Erasmus MC Sophia Kinderziekenhuis een schat aan ervaring opgedaan. In 'Broos' deelt zij deze belevenissen met ons. Het gaat daarbij over het immense belang van het contact tussen ouders en hun zieke kind, zowel in lichamelijke verbondenheid als in zielsverbondenheid.

De auteur maakt duidelijk hoe belangrijk het is om als ouders gezien te worden en echt contact te hebben met de verpleegkundigen en artsen. In de harde werkelijkheid waarin ouders belanden rondom het overlijden van hun kind kunnen zij ook bijzondere momenten ervaren. Momenten die hen verbinden met hun kind en verder reiken dan wat logisch en voorspelbaar is. Dit boekje bundelt die bijzondere verhalen. Vaders en moeders komen aan het woord en vertellen over de gebeurtenissen die zoveel indruk op hen hebben gemaakt.

Ik vind het bijzonder om in die ervaringen meegenomen te worden. Stuk voor stuk zijn ze zo integer verteld, zo persoonlijk beleefd en zo ontroerend. Respect voor deze verhalen en intieme ervaringen.

'Broos', is overzichtelijk ingedeeld: Moeder en vader zijn tijdens het levenseinde van je kind (1); Gezien worden (2); Je eigen weg vinden (3); Bijzondere ervaringen (4); Betekenis geven (5).

Tot slot een kenmerkend citaat: "Als dit je overkomt, dat je kind sterft, klopt er niets meer. Tegelijkertijd ben je ontvankelijk voor gebeurtenissen die je overkomen en die je in een andere laag van je bestaan raken."

Een boekje om bij stil te staan en om stil van te worden.

'Broos' is te bestellen door een mail te sturen aan Nette Falkenburg: j.falkenburg@erasmusmc.nl

Bob de Raadt werkt als medisch maatschappelijk werker, ouderbegeleider en contextueel hulpverlener bij de Erasmus MC Sophia, is gastdocent bij de Erasmus MC Academie (Rotterdam), is lid van Connect2Grow, is boekenrecensent en binnenkort 'assistent onderzoek' bij Verloskunde & Neonatologie. www.bobderaadt.nl/palliatievezorg.php
Emailadres: bobderaadt@live.nl

&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&

Boekrecensie [19]:
Herstel van gezonde gehechtheid

Door Bob de Raadt, medisch maatschappelijk werker en contextueel hulpverlener bij Erasmus MC Sophia, Rotterdam
In De kracht van gehechtheid beschrijft Diana P. Heller verschillende gehechtheidsstijlen: veilige gehechtheid, vermijdende gehechtheid, ambivalente gehechtheid en gedesorganiseerde gehechtheid. Ze doet dit mede aan de hand van haar eigen ervaringen en haar persoonlijke groei.

[19] De recensie van het boek van Diane Poole Heller is verschenen in nummer 1 van Sociaal werker en boekenwurm? - Vakblad Sociaal Werk, 2022.

Veilig gehechte mensen hebben in hun jeugd meestal genoeg liefde en ondersteuning gekregen vanuit hun directe omgeving, met gezonde en wederzijds gunstige verbondenheid. Mensen met een vermijdende gehechtheid hebben de neiging om intimiteit op afstand te houden of het belang van relaties te bagatelliseren. Mensen met een ambivalente gehechtheid kennen veel stress door onzekerheid, onvoorspelbaarheden en inconsequenties. Zij hebben behoefte aan consequentheid en geruststelling. Buitensporige angst is vaak het kenmerk van gedesorganiseerde gehechtheid. Vaak lijden de personen met deze vorm van gehechtheid aan emotionele ontregeling, aan psychische en fysieke verwarring. Het is belangrijk om bij hen een fundamenteel gevoel van regulatie en relatieve veiligheid te bewerkstelligen.

De auteur biedt vele oefeningen aan, zoals: ‘Door wie voel jij je veilig en ontspannen?’, ‘Veilige gehechtheid oproepen’, ‘Herinneringen aan contingentie (geestverwantschap of zielsverbondenheid) bewust worden’, ‘Hoe laat je zelf jouw liefde blijken?’ en ‘De competente beschermer’.
Veilige gehechtheid betekent afstemming met de directe omgeving: met passende bescherming, met aanwezigheid en ondersteuning (contingentie), in autonomie en interafhankelijkheid (oogcontact), door ontspanning (plezier, humor), met vertrouwen en veerkracht.
Veilige gehechtheid is te bevorderen door diepgaand en bekrachtigend luisteren, in het aanwezig zijn, door af te stemmen (met empathie), door gezamenlijke aandacht in te zetten, contact te onderhouden, bewust te zijn van komen en gaan, je ogen te gebruiken, samen te spelen, de automatische piloot uit te schakelen en actief goed te maken. Bruikbare tips om nieuwe ervaringen, ideeën en hulpmiddelen te ontwikkelen en hechting in relaties te bevorderen. Vermijdende gehechtheid (of zoals Heller dat ook noemt: ‘gehechtheidsaanpassing als baby’) kent een aantal factoren die bijdragen aan het ontstaan van vermijding: isolatie, gebrek aan aanwezigheid, ontbrekende aanraking, emotionele verwaarlozing, expressieve dissonantie (inadequate mimiek), onderbroken betrokkenheid en afwijzing. Heller geeft bruikbare oefeningen om te groeien naar meer verbondenheid met anderen zoals: ‘Gedeelde aandacht’ en ‘Vriendelijke ogen’. Ook schetst zij het belang van zelfregulatie en omschakelen naar verbinding maken. Er ontstaat dan groei: meer empathie, verbeterde

sociale interacties, beter bestand zijn tegen stress en toename van

verbondenheid en intimiteit.
Op dezelfde diepgaande en therapeutische manier worden de onderwerpen 'ambivalente gehechtheid' en 'gedesorganiseerde gehechtheid' behandeld. Tot slot gaat de auteur in op de eigen gehechtheidstijl en de context van liefdesrelaties, de relationele dynamiek.
Uiteindelijk hoopt Heller dat de lezer door dit boek en door alle oefeningen leert om tot herstel in relaties te komen en te groeien in veilige gehechtheid, dat deze meer inzicht verkrijgt en groeit in vaardigheden, met meer oog voor wederzijds respect en waardigheid tussen mensen en met aandacht voor medemens en leefomgeving. Voor een leven waarin meer ruimte is voor verwondering, waardering en liefde. Zij gaat ervan uit dat wij als personen van binnenuit de capaciteit hebben tot intimiteit, verbondenheid, gewaarwording en liefde. Een hoopvol uitgangspunt.
Heller D.P. (2019)
De kracht van gehechtheid – Het innerlijke vermogen ontwikkelen om diepgaande en bestendige relaties aan te gaan
Eeserveen: Uitgeverij Mens! (288 pp., €24,50)

&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&&

Bijlage 1:

NEW PUBLICATIONS [20] (voor nadere studie en inventarisatie)

Agostini, F., Neri, E., Genova, F., Trombini, E., Provera, A., Biasini, A., & Stella, M. (2022). Depressive Symptoms in Fathers during the First Postpartum Year: The Influence of Severity of Preterm Birth, Parenting Stress and Partners' Depression. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *19*(15), 9478. https://doi.org/10.3390/ijerph19159478

[20] Bron: **september-editie van 'the Special Interest Research Group on Father-Child Attachment and Relationships (SIRG-FCAR) of the Society for Emotions and Attachment Studies (SEAS).**

Augustijn, L. (2022). Physical custody arrangements and fathers' post-separation well-being. *Journal of Family Studies*, 1-17. https://doi.org/10.1080/13229400.2022.2108720

Bailón, M. À. B., Monclús, A. U., Tió, E. V., & Fernández-Rodrigo, L. (2022). The voices of children, mothers, and fathers: Can parenting programs improve reunification processes in the Spanish child protection system?. *Evaluation and Program Planning*, 102146. https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2022.102146

Bozick, R. (2022). An increasing disinterest in fatherhood among childless men in the United States: A brief report. *Journal of Marriage and Family*. https://doi.org/10.1111/jomf.12874

Byra, S., & Ćwirynkało, K. (2022). Resilience, coping, and posttraumatic growth in fathers of children with intellectual disabilities: Stress as moderator. *Family Relations*. https://doi.org/10.1111/fare.12750

Burt, S. A., Clark, D. A., & Neiderhiser, J. M. (2022). Illuminating the origins of the intergenerational transmission of psychopathology with a novel genetically informed design. *Development and Psychopathology*, 1-11. https://doi.org/10.1017/S0954579422000451

Camisasca, E., Miragoli, S., Di Blasio, P., & Feinberg, M. (2022). Pathways Among Negative Co-parenting, Parenting Stress, Authoritarian Parenting Style, and Child Adjustment: The Emotional Dysregulation Driven Model. *Journal of Child and Family Studies*, 1-12. https://doi.org/10.1007/s10826-022-02408-9

Chen, L., Vivekananda, K., Guan, L., & Reupert, A. Parenting and Family Experiences of Chinese Fathers with Mental Illness. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*. https://doi.org/10.1111/jpm.12867

Cui, L., Sun, Q., Way, N., Waters, T. E., Li, X., Zhang, C., ... & Yoshikawa, H. (2022). Prospective within-family bidirectional effects between parental emotion socialization practices and Chinese adolescents' psychosocial adjustment. *Development and Psychopathology*, 1-12. https://doi.org/10.1017/S095457942200061X

de Waal, N., Verhees, M., Alyousefi-van Dijk, K., Buisman, R. S. M., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2022). The prenatal video-feedback intervention to promote positive parenting for expectant fathers (VIPP-PRE): Two case studies. *Infant Mental Health Journal*. https://doi.org/10.1002/imhj.22006

Doyle, O., Cryer-Coupet, Q. R., & McLeod, B. A. (2022). "All About How You Couch It:" African American Fathers' Visions of Interventions for their Sons. *Journal of Child and Family Studies*, 1-15. https://doi.org/10.1007/s10826-022-02346-6

Elhusseini, S., Rawn, K., El-Sheikh, M., & Keller, P. S. (2023). Attachment and prosocial behavior in middle childhood: The role of emotion regulation. *Journal of Experimental Child Psychology*, *225*, 105534. https://doi.org/10.1016/j.jecp.2022.105534

Foster, D., Rodrigues, M., Somir, I., Aziz, T., Patel, R., Ragunathan, S., ... & Jenkins, J. (2022). Paternal Positivity and Child Mental Health: A Meta-Analysis. *Journal of Child and Family Studies*, 1-15. https://doi.org/10.1007/s10826-022-02361-7

Gerena, C. E. (2022). Latino gay men's disclosure of sexual identity to their fathers: a systematic review. *Journal of Family Studies*, 1-20. https://doi.org/10.1080/13229400.2022.2109983

Ghaleiha, A., Barber, C., Tamatea, A. J., & Bird, A. (2022). Fathers' help seeking behavior and attitudes during their transition to parenthood. *Infant Mental Health Journal*. https://doi.org/10.1002/imhj.22008

Gonzalez, J. C., Flores, I., Tremblay, M., & Barnett, M. L. (2022). Lay Health Workers Engaging Latino Fathers: A qualitative study. *Children and Youth Services Review*, 106601. https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2022.106601

Harknett, K., Mancini, P., & Knox, V. (2022). Improvements in Father-Child Interactions: Video Observations from the Just Beginning Study. *Children and Youth Services Review*, 106615. https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2022.106615

Harmon Jr, W. C., James, M., Young, J., & Scott, L. (2022). Black Fathers Rising: A QuantCrit Analysis of Black Fathers' Paternal Influence on Sons' Engagement and Sense of School Belonging in High School. *Equity & Excellence in Education*, 1-15. https://doi.org/10.1080/10665684.2022.2100011

Haskins, L., Luthuli, S., Mapumulo, S., Kathree, T., & Horwood, C. (2022). Exploring the roles of fathers from the perspective of informal women workers: a longitudinal mixed methods study from Durban, South Africa. *Journal of Family Studies*, 1-21. https://doi.org/10.1080/13229400.2022.2107942

Hornstra, M., Kalmijn, M., & Ivanova, K. (2022). Adult children in complex families: How do relationships affect relationships?. *Family Relations*. https://doi.org/10.1111/fare.12738

Jensen, T. M., & Ganong, L. H. (2022). Associations between dyadic relationship quality and stepfamily functioning: A common fate modeling approach. *Family Process*, e12803. https://doi.org/10.1111/famp.12803

Jiménez-Iglesias, A., García-Moya, I., & Moreno, C. (2022). Assessing Adolescents' Information Management with Mothers and Fathers: A Brief Report. *Journal of Child and Family Studies*, 1-7. https://doi.org/10.1007/s10826-022-02377-z

Ju, J., Ye, P., & Bian, Y. (2022). Psychometric properties of the Coparenting Relationship Scale in Chinese parents. *Family Relations*. https://doi.org/10.1111/fare.12746

Kolak, A. M., & Dean, C. H. (2022). Fathers' stimulation of toddlers' cognitive development contributes to children's executive function skills at five years of age. *Early Child Development and Care*, 1-12. https://doi.org/10.1080/03004430.2022.2110086

Lengyell, M., Weststrate, N. M., & Moodley, R. (2022). Interracial couples' experiences with coparenting school-aged mixed-race children. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology.* Advance online publication. https://doi.org/10.1037/cdp0000556

Li, Y., Chu, J., Wen, F., Yu, L., Yan, J., Wang, F., ... & Cui, Y. (2022). Life events and parent style for mental health in children: a cross-sectional study. *Pediatric Research*, 1-7. https://doi.org/10.1038/s41390-022-02209-2

Li, Y., Smetana, J. G. & Yau, J. (2022). Patterns of Reasons for Not Disclosing Personal Activities and Feelings to Mothers and Fathers among Ethnically Diverse Adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*. https://doi.org/10.1007/s10964-022-01662-w

Malmquist, A. (2022). Transgender Men Forming Two-Father Families with Their Cisgender Male Partners: Negotiating Gendered Expectations and Self-Perceptions. *LGBTQ+ Family: An Interdisciplinary Journal*. https://doi.org/10.1080/27703371.2022.2113582

Muentner, L., & Charles, P. (2022). Family reunification after fathers are released from prison: Perspectives on children's adjustment. *Family Relations*. https://doi.org/10.1111/fare.12739

Olhaberry, M. P., León, M. J., Coo, S., Barrientos, M., & Pérez, J. C. (2022). An explanatory model of parental sensitivity in the mother–father–infant triad. *Infant Mental Health Journal*. https://doi.org/10.1002/imhj.22007

Ouyang, Q., & Cheung, R. Y. (2022). Mother–Child Versus Father–Child Conflict and Emerging Adults' Depressive Symptoms: The Role of Trust in Parents and Maladaptive Emotion Regulation. *Journal of Adult Development*, 1-11. https://doi.org/10.1007/s10804-022-09425-4

Pace, G. T., Lee, J. Y., Schneider, W., & Klika, J. B. (2022). Supporting Fathers to Prevent Child Maltreatment: How Paid Family Leave and Child Care Subsidies Are Part of a Public Health Approach. *International Journal on Child Maltreatment: Research, Policy and Practice*, 1-21. https://doi.org/10.1007/s42448-022-00124-x

Padilla, J., Updegraff, K. A., McHale, S. M., Umaña-Taylor, A. J., & Jager, J. (2022). Longitudinal associations between Mexican-origin youth's relationships with parents, siblings, and friends and individual adjustment. *Journal of Social and Personal Relationships*, 02654075221119428. https://doi.org/10.1177%2F02654075221119428

Penner, F., Bunderson, M., Bartz, C., Brooker, R. J., & Rutherford, H. J. (2022). Emotion regulation strategies and perceived stress during pregnancy in expectant mothers and fathers. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 1-14. https://doi.org/10.1080/02646838.2022.2110224

Petts, R. J., Kaufman, G., & Mize, T. D. (2022). Parental leave-taking and perceptions of workers as good parents. *Journal of Marriage and Family*. https://doi.org/10.1111/jomf.12875

Punyanunt-Carter, N. M., LaFreniere, J. R., Norman, M. S., Brammer, S. E., & Colwell, M. J. (2022). From Stepmonsters to the Family's Saving Grace: Viewer Perceptions of Stepfamilies, Stepfathers and Stepmothers in Media. *Media Watch*, 09760911221113444. https://doi.org/10.1177%2F09760911221113444

Ragni, B., Barni, D., Bevilacqua, F., Aite, L., Bucci, S., Gentile, S., ... & De Stasio, S. (2022). Post-partum depressive dimensions, co-parenting, infants' health, and sleep quality: how are they related in the first year postpartum?. *Children's Health Care*, 1-24. https://doi.org/10.1080/02739615.2022.2110496

Simon, C. D., Bendelow, A., Bryan, M., & Garfield, C. F. (2022). Mental health as a family experience: Relationship of paternal characteristics with maternal perinatal depressive symptoms in a matched sample. *Archives of Women's Mental Health*, 1-5. https://doi.org/10.1007/s00737-022-01254-4

Stephenson, M., Aliev, F., Sally, I., Kuo, C., Edwards, A. C., Pandey, G., ... & Salvatore, J. E. (2022). The role of adolescent social relationships in promoting alcohol resistance: Interrupting the intergenerational transmission of alcohol misuse. *Development and Psychopathology*, 1-15. https://doi.org/10.1017/S0954579422000785

Trumello, C., Ballarotto, G., Ricciardi, P., Paciello, M., Marino, V., Morelli, M., ... & Babore, A. (2022). Mothers and fathers of pre-school children: a study on parenting stress and child's emotional-behavioral difficulties. *Current Psychology*, 1-12. https://doi.org/10.1007/s12144-022-03599-6

Vergara-Lopez, C., Sokol, N. A., Bublitz, M. H., Gaffey, A. E., Gomez, A., Mercado, N., ... & Stroud, L. R. (2022). Exploring the Impact of Maternal and Paternal Acceptance on Adolescent Girls' Emotion Regulation. *Child Psychiatry & Human Development*, 1-7. https://doi.org/10.1007/s10578-022-01405-9

Waldman-Levi, A., Cope, A., & Olson, L. (2022). Understanding Father–Child Joint Play Experience Using a Convergent Mixed-Methods Design. *The American Journal of Occupational Therapy*, *76*(5). https://doi.org/10.5014/ajot.2022.046573

Wang, F., Wang, M., Wang, X., & Zhao, J. (2022). Child-and family-level factors as predictors of Chinese children's generalized anxiety disorder symptoms in middle childhood. *Current Psychology*, 1-14. https://doi.org/10.1007/s12144-022-03583-0

Webb, J. M., Giles, A. R., & Darroch, F. (2022). Absent and Problematic: The Representation of Fathers in the Program Policies of Organizations that Provide Family-Centred Services in Vancouver's Downtown Eastside. *Journal of Child and Family Studies*, 1-12. https://doi.org/10.1007/s10826-022-02385-z

Yurdagül, N. İ., & Esenay, F. I. (2022). Effect of kangaroo care applied by mothers and fathers in premature infants: A crossover study. *Journal of Neonatal Nursing*. https://doi.org/10.1016/j.jnn.2022.08.008

Bijlage 2:

Traumasporen. Het herstel van lichaam, brein en geest na overweldigende ervaringen (The Body Keeps the Score)

Door *Bob de Raadt, medisch maatschappelijk werker en contextueel hulpverlener Erasmus MC-Sophia Rotterdam.*

Traumasporen, die diepe groeven in iemands leven achterlaten. Ingrijpende gebeurtenissen, die soms langdurig tijdens de baby- en kleuterperiode, en/of in de kinder- en jeugdjaren hebben plaatsgevonden. Die hebben een destructieve uitwerking gehad. Zij komen tot uiting in gewelddadigheden in partnerrelaties, in drank- en drugsverslavingsgedrag, in zelfbeschadigingen en andere psychische, psychiatrische problematiek. Met gevoelens van onmacht, woede en desintegratie. Met een beschadigend, traumatiserend en beklemmend effect. Een dergelijke situatie brengt het kind in een enorm loyaliteitsconflict, in een belaste en belastende situatie, in moeilijke levensomstandigheden. Een vorm van levenslang en vaak zijn de emoties en ervaringen diep weggestopt in een onbewust schemergebied.
De auteur, tevens psychiater, gaat uitvoerig in op verschillende behandelingen bij ernstig getraumatiseerde personen (met PTSS-klachten), bijv. bij oorlogsveteranen, bij mensen die een ernstig auto-ongeluk hebben meegemaakt, bij mensen die al op jonge leeftijd seksueel misbruikt zijn binnen de familiekring en daar niet over mochten en/of konden spreken, bij slachtoffers van misdrijven. Van der Kolk bespreekt klassieke psychiatrische behandelmethoden, het therapeutisch gebruik van psychofarmaca en neurologische beïnvloedingen.
In het boek lees je ook over zijn eigen ontwikkeling op het gebied van therapeutisch handelen, zijn ontdekkingen en zijn bewogenheid met patiënten. Ook hoe hij bij andere, effectieve

behandelmethoden uitgekomen is die een bevrijdende uitwerking hebben gehad op zijn patiënten. Zij konden daarna hun leven weer oppakken en kregen door de therapie grip op hun leven.
Dan gaat het om de EMDR-benadering, om lichaamsgerichte (be)handelingen: lichamelijke signalen herkennen, door het neerzetten van *structures*: verbeeldingen maken met behulp van andere personen (een zogenaamd *tableau*), gebaseerd op de psychomotore therapie, om toepassing van de techniek van neurofeedback: werken met en door positieve beïnvloeding van de hersengolven, om theater als therapeutische werkvorm. Deze patiënten met PTSS-klachten komen dan in aanraking met hun basale pijn van de diepingrijpende vroege gebeurtenissen, die hun blokkade veroorzaakt heeft.

De auteur van dit boek neemt je mee – als in een flow – de diepte in van allerlei menselijk leed, zoals mensen dat op jonge leeftijd of als (jong)volwassenen hebben meegemaakt. Van der Kolk heeft een goede pen en verschaft inzicht in reguliere behandelmethoden. Hij beschrijft hoe mensen zijn vastgelopen in hun leven en vaak ook in bestaande therapieën. Hij vindt de uitweg in toepassingen als EMDR en lichaamsgerichte benaderingen.
Al met al is *Traumasporen* een leerzaam en verdiepend boek, prettig leesbaar, overzichtelijk ingedeeld, met illustratieve, krachtige therapieverhalen. De auteur schetst geen gemakkelijke weg die zijn patiënten afleggen. Zij zijn wel blij met de herstellende effecten door de aangeboden therapie en dat zij hun leven weer kunnen herpakken. Een meeslepend boek!

Prof. dr. Bessel van der Kolk[21] – Traumasporen. Het herstel van lichaam, brein en geest na overweldigende ervaringen (The Body Keeps the Score) – Eeserveeen: Uitg. Mens! (Pp 575, €41,50) [22].

[21] https://www.vpro.nl/programmas/zomergasten/kijk/afleveringen/2022/bessel-van-der-kolk.html - https://www.metronieuws.nl/televisie/2022/08/zomergasten-bessel-van-der-kolk/ - https://tvblik.nl/zomergasten/bessel-van-der-kolk

[22] Raadt, B. de (2021) *Traumasporen. Het herstel van lichaam, brein en geest na overweldigende ervaringen* - auteur: prof. dr. Bessel van der Kolk; recensie in: *Vakblad Sociaal Werk*, nr 4, aug, pag. 33.